

*М. Ю. АЛЕКСЄВА, студентка
(Прилуцьке педагогічне училище імені Івана Франка)*

ЛЮБОВ ЯК СИНТЕЗ ПОЧУТТЯ, МИСТЕЦТВА І ВІДНОСИН

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 12, с. 154–156

Живучи, людина прагне до самовираження. Вона не може жити без спілкування і відносин з іншими людьми, керуючись своїми почуттями. Любов — почуття, яке цікавить всіх, без нього не може бути ніяких стосунків між людьми. Наведені характеристика та психологічні основи цього почуття як синтез людських відносин, його види, а також особливості любові в юнацькому віці.

Той, хто не пізнав такого почуття, як любов, не відкривав свої обійми і не входив у чарівний світ кохання — не жив і не творив. Мабуть, саме любов надихає людей на найвеличніші подвиги, допомагає створювати шедеври літератури, архітектури, мистецтва.

Що змушує людей зближуватися одне з одним? Чому людина так невтомно шукає спілкування? Чому таким сильним є бажання поділитися з кимось своїми переживаннями, мріями, враженнями, думками? Чому нам так потрібне спілкування з іншими людьми? Що це? Звичка? Чи щось більше, невіддільне від нас самих, від нашої сутності? Питання важливі та вічні. Відповіді на них шукалися століттями — письменниками, поетами, художниками, філософами, простими людьми. І тут кожна епоха привносила щось своє, змінювала інше, поверталася до чогось забутого...

Спілкування є потребою людини як соціальної істоти, як носія свідомості. Людське спілкування багатогранне, воно різноманітне за своїм змістом, цілями, мотивами. Інтимні стосунки є глибоко особистісними переживаннями духовної єдності, яким властива безмежна віра в людину. Любов — завершальний акт, вінець людської інтимності і духовного єднання людей. Любов — не тільки почуття, а й здатність любити іншу людину, а також можливість бути коханим. Вона потребує зусиль і старанності, кінцеву мету яких можна виразити одним словом — самовдосконалення, або піднесення себе до висот гідності любові іншого. Любов — це також мистецтво, якому потрібно вчитися і в якому треба постійно вдосконалюватися.

Любов як вид взаємин між людьми не допускає владарювання однієї людини над іншою чи дикої покірності одного іншому. В коханні обидві сторони мають бути рівними, одна не може бути сліпою жертвою іншої й кожна, нічого не втрачаючи, щось тільки набуває. Разом вони становлять єдине ціле. Якщо цього немає, немає і любові у справжньому розумінні цього слова.

Відаючи в любові свою життєву силу і енергію іншій істоті, людина ділить свою радість, збільшуючи і власну, розширює своє розуміння світу, збагачує власний кругозір, свій досвід, знання і переживання, що разом є її духовним багатством. В любові людина віддає, щоб отримувати, і отримує, щоб віддавати. Справжня любов пробуджує вибух енергії, зокрема душевну щедрість.

Любов передбачає піклування про іншу людину, зацікавленість у покращенні її життя і розвитку. Де немає цього — там не може бути справжньої любові. Любов — відповідальність і милосердя, повага і пізнання іншого, але без порушення права цього іншого мати власні секрети і залишатися особистістю. Як різновид інтимних відносин любов є антиподом ненависті: любов — це душевний потяг, ненависть — це відраза.

Людина, яка глибоко і по-справжньому любить іншу людину, не може любити тільки її одну. Свої благодійні якості любов дарує іншим людям — це доброта і сердечність, допомога і гуманізм, щирість та виваженість своїх дій і вчинків. Тому любов є синтезом, інтегральним символом людських відносин.

Очевидно, всі розуміють, що є різні види любові, бо таке складне явище не може мати якогось

однозначного трактування. Виділяють братерську, материнську, еротичну любов, любов людини до самої себе та любов до Бога. Братерська — це любов між рідними, однаково поширена людиною на всіх близьких їй людей. Материнська любов розглядається як любов сильного до слабшого, могутнього до беззахисного, багатого до біднішого. Материнська любов найбільш безкорислива, вона відкрита для всіх.

Еротична любов — це любов психофізіологічного плану до єдиної людини, яка жадає повного злиття з нею і продовження в потомстві. Цей вид любові є винятковим, оскільки він потребує виокремлення коханої людини серед інших, подібних їй, виняткового ставлення до неї.

Любов людини до самої себе до недавнього часу перебувала у затінку в нашій літературі, мистецтві через панування ідеології, виключно зорієнтованої на суспільний ідеал. Думка про те, що любити інших добре, а себе гріховно, і до сьогоднішнього дня досить поширена. Але поставимо запитання так: чи може людина любити інших, якщо вона не здатна любити себе? Відповідь, з точки зору здорового глузду, має бути заперечною. Однак... Кожна людина така ж істота, як і інші, і якщо вона любить інших, то чому вона не може любити себе? Не може існувати дві різні любові: до людей і до самого себе. Любов як високе почуття — або вона є, або її немає. Відома біблійна заповідь “возлюби ближнього свого як самого себе” містить глибоку ідею про пряму залежність між цими двома боками загальної любові — до себе і до оточуючих. Е. Фромм слушно зауважив: “Любов до інших і любов до себе буде знайдена в усіх, хто здатен любити інших”. Якщо любов до себе існує відокремлено, то це егоїзм. Егоїстична в любові людина бажає всього того, що вона має віддати іншим, тільки для самої себе. Водночас і любов до іншого може бути егоїстичною, коли людина-маніпулятор (Е. Шостром) намагається підкорити іншу людину заради власної вигоди.

Любов до Бога (в найширшому розумінні цього слова) вбирає в себе всі види любові, оскільки Бог в душі віруючого означає найвище і найсвятіше, і людина в міру своїх можливостей намагається це реалізувати у своєму ставленні до інших і самої себе. Бог виступає як символ втілення принципів добра, справедливості, істини і любові.

Крім названих видів любові можна виділити і описати такі різновиди любові, як ставлення люблячих людей до своїх близьких, перш за все до батька й матері. Коли така любов набуває крайніх форм, то вона перетворюється у псевдолюбов. Різ-

новидами псевдолюбові є фанатична любов до кумира (часто це ідолопоклонство), сентиментальна любов та ін.

Помічено, що дві людини закохуються одна в одну тоді, коли знаходять в об'єкті своїх почуттів втілення певного ідеалу. Але іноді ідеал буває одностороннім, унаслідок чого виникає так звана нерозділена любов. Іноді те, що людина сприймає як ідеал, насправді може бути ілюзією. Тільки мудрість та життєва спостережливість убезпечать людину від помилкового сприйняття іншої як об'єкта своїх інтимних інтересів.

Любов, єдиним джерелом якої є сексуальний потяг або яка базується лише на цьому, майже ніколи не буває міцною. Вона зазвичай недовговічна, оскільки в її основі немає справжнього почуття. Без високого духовного єднання та взаєморозуміння сексуальний потяг перетворюється у тимчасову фізіологічну насолоду, яка швидко минає. Духовно-еротична близькість і є, очевидно, епіцентром справжнього кохання. При цьому почуття виходять за межі простої насолоди чи фізичної близькості. Виникає почуття гармонії і єдності, світ навколо набуває суті та змісту, людина усвідомлює справжній сенс свого існування для когось і заради когось.

Реальне формування потреби в коханні виникає в юнацькому віці. Так А. Маслоу розробив класифікацію потреб юнацького віку:

- 1) фізіологічні потреби;
- 2) потреба в безпеці;
- 3) потреба в коханні;
- 4) потреба в суспільному статусі (повазі);
- 5) потреба в самореалізації та індивідуальному розвитку.

Зауважимо, що потреби вищого (наступного) рівня виникають тільки після задоволення потреб попередніх рівнів. Тому, скажімо, потреба в коханні базується на повноцінному задоволенні фізіологічних потреб і потреб у безпеці. В юнацькому віці різко посилюється потреба в індивідуальній інтимній дружбі. Помітно активізуються міжстатеві стосунки: розширюється сфера дружніх взаємин, розвивається нагальна потреба в коханні, виникають серйозні захоплення, багато хто розпочинає статеве життя. Ось деякі результати опитування учнів 7–11-х класів середніх шкіл м. Прилуки Чернігівської області. Сексуальний досвід є у 17 % дівчат і 24 % юнаків. Майже половина з них (36 і 52 % відповідно) мали перший статевий акт у віці менше 16 років, а 6 % дівчат і 18 % юнаків — у 13 років і навіть раніше. І. С. Кон, узагальнюючи дані зарубіжних дослідників, визначає як найбільш загальну тенденцію сексуального життя другої по-

ловини ХХ ст. зниження віку сексуального дебюту і зменшення різниці в цьому відношенні між чоловіками та жінками. Ми не вдаватимемося до детального аналізу основних тенденцій сексуального життя в нашій країні та за рубежом, оскільки це не є основним завданням теми. Зауважимо тільки, що останніми роками в більшості західноєвропейських країн (за винятком Данії та Нідерландів) вік першого сексуального досвіду стабілізувався й перестав знижуватися. Оскільки ця стабілізація розпочалася ще до епідемії СНІДу, то цілком справедливо можна зазначити, що вона зумовлена не страхом, а іншими, значно тоншими соціально-психологічними причинами: відновлення романтичних цінностей, вірності та кохання, що так войовниче заперечувалося анархістами в 60-х роках ХХ ст., важливим значенням інтимності у стосунках, підвищенням сексуальної вибірковості молоді тощо.

Юнацькі мрії про кохання відображають насамперед потребу в емоційному теплі, душевній близькості, розумінні. Як правило, вони не збігаються (особливо в юнаків) із чуттєвістю, зумовленою статевим дозріванням. На думку І. С. Кона, юнак не любить жінку, до якої відчуває потяг, і не відчуває його до жінки, яку він кохає. Тож юнацька сексуальність відрізняється від сексуальності дорослої людини, в якій гармонійно виражена єдність сексуального і духовного. Ці два потяги дозрівають не одночасно, притому по-різному в юнаків і дівчат. Так, дівчата раніше дозрівають фізіологічно, але потреба в ніжності, розумінні в них сильніша, ніж бажання фізіологічної близькості. Тому у свій перший сексуальний контакт дівчина вступає з тим хлопцем, який їй справді подобається, в якого вона закохана. Більшість дівчат вважає, що і юнак кохає її, вступаючи з нею в сексуальний контакт. Однак реалії зовсім інші. Тому у зв'язку з різноманітними особливостями сексуального дозрівання дівчат і юнаків можуть виникати взаємні непорозуміння, даремні ілюзії, а згодом і розчарування. Кохання в юності повинно назавжди залишитися для людини найсвітлішим, найнедоторканішим. Юнаки й дівчати мають навчитися контролювати прояви своєї чуттєвості, сформувати ставлення до кохання — це та пристрасть, яка вища слави й нагород.

Юнацька дружба й кохання визначають моральну свідомість особистості і те, кого і як любитиме вже доросла людина.

У проведеному нами опитуванні, про яке йшлося вище, респондентам ставилося запитання про

мотиви вступу в сексуальні стосунки. Найбільш поширеними мотивами є такі: щоб стати популярним(ою) — 19 %; щоб продемонструвати свою незалежність від батьків — 26 %; щоб довести, що вона (він) бажані комусь і що їх можуть любити — 13 %; щоб утримати любов — 24 %; тому що “всі це роблять” — 18 %. Отже, мотиви далекі від серйозного усвідомлення справжньої сутності любові та її високого духовного призначення. Любов, заснована на таких мотивах, здебільшого призводить до розчарувань, до “розшаровування” особистості.

У давньоіндійському епосі формулу любові виразили так: “Потреби душі народжують дружбу, потреби розуму — повагу, потреби тіла — сексуальне бажання. А всі три разом народжують любов”; тобто любов охоплює дружбу, повагу, секс. Усі ці явища можуть існувати і відокремлено, однак тоді це вже не любов. І власне секс без поєднання з духовними компонентами — дружбаю, повагою — залишається тільки сексом, не переростаючи в любов. Французи з цього приводу жартують: “Секс — це не привід для знайомства, а тим більше не привід для створення сім'ї”.

Любов з першого погляду можлива, вона походить від жаги, що виникає під час знайомства і посилюється потім дружбаю, повагою. Якщо ж жага не підкріплюється дружбаю, повагою, взаєморозумінням, то така любов не стане справжньою. Енергія, ентузіазм, емоційність і оптимізм, самоповага і впевненість у собі, душевна щедрість — визначальні чинники стосунків двох людей, які кохають один одного і хочуть пронести свої почуття через все життя. Барбара де Анжеліз зазначає, що кохання розквітає за певних умов. Але щоб не згубити любов у корені, потрібно постійно створювати і підтримувати необхідне для любові підґрунтя.

Література

1. Барбара де Анжеліз. Секрети любові, которые должна знать каждая женщина. — М.: Эксмо-Пресс; Яуза, 2001.
2. Заброцкий М. Основы возрастной психологии: Навч. кн. — Тернопіль: Богдан, 2001.
3. Кон И. С. Психология ранней юности. — М.: Просвещение, 1989.
4. Психология и педагогика / Под ред. Радугина. — М.: Центр, 2000.
5. Столяренко Л. Д., Столяренко Л. В. Психология. — Ростов н/Д: Фенікс, 2000.